

CAPUT XVI.

*Evertitur demum exceptio singularis ex per-
vulgato, sed a pluribus male intellecto
axiomate theologico: facienti, quod est
in se, Deus non denegat gratiam. Hu-
jus abusus pro adstruenda quorundam
infidelium salute, etiam apud Scriptores
catholicos hodie nimis invalescens. Cui
viam sternit Cl. J. Cti doctrina. Sicut
& falsa, atque ab Ecclesia rejecta quo-
rundam Scholasticorum; nunc vero apud
Scriptores Protestanticos nimis praevalens
sententia de naturali quadam, & infe-
rioris ordinis beatitudine parvulis sine
baptismo decedentibus, & nonnullis etiam
infidelibus adultis reservata. Refellitur
erroneus praedicti axiomatis sensus. Nec
non recens adinventum Christum inter
& Patrem in itae legis pacticiae commen-
tum. Cui minime favent SS. Chryso-
stomus, & Augustinus. SS. Thomas, &
Franciscus de Sales a Leibnitzio, & Mar-
montelio in erroris patrocinium perperam
vocati vindicantur.*

§. CLI. **S**ingularem discussionis locum sibi vindicat
quam perniciosa, tam hodie nimium invalescenti cuidam
errori propitia exceptio, quam hunc ferre in modum
adornari posse video. Axioma theologicum est in com-
muni sensu, imo & in SS. Chrysostrami, Augustini, &
Aqui-

Aquinatis auctoritate fundatum: facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam. Docet enim imprimis S. Chrysoſtomus de Patriarcha Abraham: Et vero iſtud ipſum, quod Patriarcha, qui ante gratiæ tempus, & ante legem fuit, a ſe ipſo, & a ſcientia, quæ naturæ inſita eſt, in tantum pervenit virtutis faſtigium, ſufficit, ut omnes noſtras excuſationes reſutet. At forte dicent aliqui, quod vir ille multam a Deo gratiam conſecutus ſit - - - ? fateor ita eſſe & ego. Verum niſi & ipſe, quod ſuum erat, feciſſet, non tanta a Domino obtinuiffet. - - - Vidiffis, quomodo ab initio, quæ a ſe ipſo erant, attulerit, & propterea divina quotidie ubertim ſuſceperit a). Et ruruſ de Patriarcha Noë: Quandoquidem, inquit, quæ ſua erant, omnia contulit, eorum etiam, quæ a Deo ſunt, abunde potitus eſt b).

Discimus deinde ex S. Auguſtino: Dediſſe Deum hominibus quædam bona huic vite congrua, - - - eo pacto æquiſſimo, ut qui mortalis talibus donis (naturalibus) fuerit recte uſus, accipiat ampliora, atque meliora, ipſam ſcilicet immortalitatis pacem c): & ruruſ: Salutem ſolius religionis, per quam ſolam veram ſalus vera promittitur, nulli unquam deſuiſſe, qui dignus fuit, puta per rectum uſum naturalium donorum, & cui deſuit, dignum non fuiſſe d).

Cæteris demum luculentius S. Thomas: *Gratiam,* inquit, *quamvis ex libero arbitrio homo non poſſit acquirere; poteſt tamen ſe ad gratiam habendam præparare faciendo ſc. quod eſt in ſe, ſeu ductum rationis ſequendo, prout ſe ipſum explicat ſequentibus verbis: Ad providentiam divinam pertinet, ut cuilibet provideat de neceſſariis ad ſalutem, dummodo ex parte ejus non impediatur. Si enim ali-*
quis

a) Hom. 42. in Genef. b) Hom. 26. in Genef. c) L. 19. de Civit. C. 13. d) Ep. 102. alias 49, ad Deoſgratias Quæſt. 2.

quis in silvis, vel inter bruta animalia nutritus ductum rationis naturalis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali; certissime est tenendum, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium a). Porro is tantummodo in appetitu boni, & fuga mali ductum rationis naturalis sequi, consequenter facere, quod est in se, censendus est, qui solis naturæ viribus omne peccatum per observationem legis naturalis reapse & effective devitat. Vi- res ergo in homine ad hoc devitandum moraliter sufficientes, & expeditas supponit axioma illud theologicum, Chryostomi, & Augustini primum, dehinc & Aquinatis auctoritate consecratum; atque demum, teste Leonardo Lessio, plus quam trium sæculorum decursu in scholæ rum exedris a Doctoribus, & a sacris Curionibus ex ambone publico traditum, ac divulgatum b).

§ CLII. Ante responsonem observabit Lector, axioma illud a veteribus, de faciente quod est in se *viribus gratiæ* intellectum; a recentioribus quibusdam scholasticis ad facientem quod est in se *viribus naturæ* perperam fuisse adplicatum, idque eo potissimum consilio, ne infideles quoslibet, eosque cumprimis, qui vitam ad honestatis naturalis regulas compositam egisse, virtutibusque civilibus inclarnisse visi sunt, puta *Fabricios, Regulos, Fabios, Scipiones*, aliosque plures, e Regno cœlorum continuo exturbare, atque ad Tartara detrudere cogamur. Incredibile dictu, quantum error iste apud non paucos ævi etiam nostri Scriptores jam invaluerit, quem palam,

O

&

a) Quæst. 14. de verit. Art. II. ad 1. & Quæst. 24. Art. 1. ad 2. & in 2. Dist. 28. Quæst. 1. ad 4. b) De gratiæ effic. C. 10. & in Append.

& passim scriptis suis venditare non erubuerunt non solum homines a Sacris catholicis alieni a); sed & in si-

III

- a) Hos inter præcipue commemorandus D. Godefridus Lesh Göttingensis D. & Theol. Professor, ejus verba damus ex opusculo an. 1779. Göttingæ theotisco sermone edito, cui titulus: Auferstehungsgeschichte Jesu nach allen vier Evangelisten. Ita vero pag. 349. mentem suam aperit Scriptor Protestanticus: „Christus spricht also in der Stelle (Mark. 16. v. 16.) keineswegs allen Nichtchristen die Seeligkeit ab; denn er redet von Widerspenstigen. Vielmehr lehret er sonst das gerade Gegentheil davon, und giebt uns die entzückende Hoffnung, daß wir dereinst auch viele tausend der redlichen Juden, Nachometaner, und Heiden im Himmel antreffen werden „ — At ubinam „ quæso, Göttingensis Doctor aliquando legit spem Regni Cælorum Christum fecisse Judæis atque paganis promulgato jam Evangelio fide Christi Mediatoris destitutis? An non potius oppositum docuerunt *Petrus* Judæorum primum, & *Paulus* Gentium Apostolus? ille quidem act. 4. hic vero ad Galat. 2. ubi neminem ex naturæ, & legis operibus, gratiam & fidem Christi præcedentibus, justificari aperte asserit, atque concludit: *si per legem justitia; ergo gratis Christus mortuus est.* Deinde Cap. 5. spem iustitiæ expectandam ait *spiritu ex fide per dilectionem operante*, sine qua opera hominis sive præputiati, sive recutiti, id est, sive Judæi, sive Gentilis *nil valere* affirmat; imo Rom. 3. v. 9. &c. omnes tam Judæos, quam Græcos, seu Gentiles peccatis obnoxios se ostendisse asserit, nempe Epist. ad Galat. prius scripta, ubi Cap. 3. v. 21. mentem suam de necessitate fidei in Christum clare expressit: *Si, inquit, data est lex, quæ posset vivificare, vere ex lege esset justitia* v. 22. *sed conclusit Scriptura omnia* (omnes nationes) *sub peccato, ut promissio* (benedictionis Abrahamæ facta de consequenda justitia,) *ex fide Jesu Christi daretur credentibus.* Denique v. 26. *omnes filios Dei esse docet per fidem, quæ est in Christo Jesu.* His si addas testimonium Joannis Cap. 17. v. 3.; evidens erit, omni tempore necessariam fuisse aliquam fidem in Christum in ordine ad consequendam gratiam, justitiam, & vitam æternam; consequenter & ad obtinendum Regnum Cælorum.

nu Ecclesie catholice enutriti a). Quoties non ipse cum viris profana quidem eruditione utcumque tinctis, sed rerum theologiarum minus gnaris de hocce argumento verba faciens, eodem eos errore prævencos, atque etiam obstinatius ei inhærentes deprehendi? Hujus aberrationis specimen nuperos quoque Pragenses Concio-

O 2

nato-

lorum. Atqui vero nulla prorsus fides in Christum, ne *implicita* quidem, locum habere, imo nec concipi potest sive in *Gentibus*, quibus prædicatio Christi *stultitia*, sive in *Judæis*, quibus illa teste Apostolo, *scandalum est*, sive demum in *Mahumedanis*, qui quidem Christo ut puro homini honorem Prophetæ tribuunt, sed *Mediorem Dei, & hominum esse* negant. Qua igitur fronte cum tot millibus Turcarum, & Judæorum, qui Christo refractarii sunt, eumque, & ab eo institutum gratiæ fœdus aspernantur, societatem in Regno Cælorum se habiturum sperat, gaudetque Doctor evangelicus? Melius profecto mentem Pauli assècutus est D. *Thomas Stackhouse* in sua *Mora christiana* edita an. 1772. — 73. a D. *Friderico Eberhardo Rambachio*, evangelicæ Ecclesiæ, & Scholarum in Silesia, & Wratislaviæ Inspectore. En! Stackhousei verba Part. I, pag. 307: Alle diejenige nun, die von dem Heiland, und Gnadenbunde entwedder nichts wissen, oder ihn verachten, sind freylich in einem höchst erbärmlichen, und betrübten Zustande, denn sie sind, und bleiben vor Gott nichts anders, als Uebertreter des Gesetzes, und haben nach Pauli Ausdruck, nichts anderes zu erwarten, als ein schreckliches Warten des Feuereifers, der die Widerwertigen verzehren wird. — —

- a) *Calmet* in *Diff. de salute Gentilium Commentariis* in S. Pauli Epistolas præfixa illis accenset *Catharinum*, *Testarum*, & *Erasinum*, qui admiratione Socratis abreptus dixisse fertur: *Parum abest, ut dicam: sancte Socrates ora pro me*. Mirum sane! apotheosi dignum æstimari potuisse hominem, quem *Lactantius* de *falsa Sap.* Lib. 3. Cap. 19. ob Religionis cavillationem velut *furræam* traducit. Aliud profecto iudicium de Socrate tullisset *Erasinus*, si cum traditis ab eo morum regulis vitæ rationem, vivendi

natorum Mastiges in prima quidem inconsultæ suæ scrip-
tionis plagula dedisse vidimus, Leibnitianis a) & Mar-
montelianis b) ut apparet, principiis præoccupatos, at-
que delusos; sed illico a viris magis emunctæ naris egre-
gie pro merito castigatos, & saniora sapere doctos.

§. CLIII.

dique licentiam serio contulisset, quam ex profanis Scri-
ptoribus atris coloribus depictam exhibet idem Calme-
tus. Sed Erasmo pejus adhuc deliravit auctor Libri *de*
salute Aristotelis, qui hunc Ethnicum Philosophum S.
Joanni Baptistæ pene cœquare non erubuit. Præter
Cardinalem *Sfondrari* in Nedo prædest. celebris *Ja-*
cobus Payva de Andrada in explicationibus orthodoxis
— Cap. 1. Philosophis Paganis, qui Deum cognoscere,
& colere, quantum in se erat, conati sunt, salutem de-
negare, vocat *immanitatem, qua deterior esse nulla possit.*
Denique prætermisissis aliis pluribus, novissime P. *Gravi-*
na in sua *dissertatione anagoga, rheologica, parænetica,*
de Paradiso Panormi an. 1762. edita pag. 689. illius
sententiæ defensorem se profitetur, quæ *Ethnicos, Mu-*
hamedanos, Hereticos, Schismaticos, Hebræos turmatim
salutem assequi sempiternam docet; non obstante, quod
Franc. Fitzjames in celebri sua Pastoralis Instr. de anno
1760. P. 2. Sec. 5. C. 3. *Harduinum, & Berruyerum*
multorum hæc de re errorum reos damnaverit. Mul-
tus essem, eorum si nomina proferre vellem, qui immo-
dicis laudibus Ethnicorum Philosophorum virtutes ex-
tulerunt, & Christianis æquarunt; qui in antiquis Chi-
nensibus Religionis, & Ethicæ puritatem prædicarunt;
qui demum tot, tantaque absurda circa opera, ac salu-
tem Indorum, aliorumque populorum infidelium effati-
re non dubitarunt.

- a) *Leibnitius* Theodicæ P. I. §. 95. axioma illud: *facien-*
ti, quod est in se, non denegatur gratia necessaria, seu
æternæ veritatis effatum laudat, illudque SS. Thomæ, &
Franc. Salelli auctoritate firmatum supponit. b) Vid.
Marmontelium in suo *Belisario* Tom. 4. C. 15. p. 346.
Sed consulenda hic est *Universit. Parisinæ theologia* in
Beli-

§. CLIII. Sed consideranti facile patet pestiferum errorem illum ex hac ipsa, quam supra jam refutavimus, Cl. Jcti doctrina, seu corrupto Pelagianæ scaturiginis rivulo necessario profluere. Si enim *naturæ humanæ vires naturales inesse* ponas *juri naturali servando moraliter sufficientes*; ita ut sola harum ope *totam legem Dei servare, & sine peccato vivere homo possit*, potentia nempe *moralis cum actu conjuncta* (§. XCVII); sumere ergo tuto licebit, fuisse olim, esseque defacto homines infideles, qui licet de Christo nihil unquam audierint, aut de Evangelii veritate haud plene fuerint convicti; vitam tamen duxerint, ducantque etiamnum a transgressione legis naturalis, & quod perinde est, ab omni peccato immunem, & consequenter omnibus moralium virtutum officiis commendatam. Hi autem cum ex una partium puniri a Deo nequeant, a quo non puniuntur nisi fontes, seu legis suæ prævaricatores; siquidem ex S. Augustino: *non potest (Deus) quemquam sine malis meritis damnare: quia justus est a)*; cumque ex partium altera hujusmodi virtutum naturalium operibus supernaturale præmium beatificæ Dei visionis respondere omnino non possit: idcirco medius quidam locus ponendus erit inter damnationem æternam, regnumque cælorum, quem plures Scholasticorum commenti sunt

O. 3

pro

Belisarium censura de fidei explicitæ in Jesum Christum necessitate de an. 1767. & Instr. Pastor. Archiepiscopi Paris. 1768. sed præcipue de hoc argumento commendandus est *Arnaldi Liber inscriptus: de la nécessité de la Foi en J. C.* qui liber vulgatus est a Dupino contra opus *de la vertu de Payens de M. de la Motte le Vayer.* Auctores præcipui, qui in hoc themate versati sunt, videri possunt apud Jo. Alb. Fabricium in *Syllabo Scriptorum, qui veritatem Religionis christianæ* — — — *asseruerunt* Append. 1. ad Cap. 50.

a) Lib. 3, contra Julian. C. 18.

pro parvulis sine Baptismo decedentibus, quos frui dicunt beatitudine quadam naturali sua forte contentos a). Cur enim ea beatitudo, quæ conceditur parvulis nihil boni malive per ætatem facere valentibus, deneganda sit
adul-

- a) Ita præpostero novitatum amore fasciatus *Catharinus, Pighius*, aliique contendebant, parvulos cum originali peccato decedentes post iudicium universale habitaturos super faciem terræ tanquam in paradiso terrestri, plenos sapientia, & moralibus virtutibus, identidemque Angelorum consortio fruituros. Quæ exotica opinio, quanto magis ad Pelagianam, ut videbimus, hæresim accedit, communique Patrum, & Catholicorum sensui repugnat: si quidem docente S. Anselmo de Conceptu Virginali C. 22. *Post diem iudicii nullus futurus est Angelus, aut homo, nisi aut in Regno Dei, aut in inferno; quia teste S. Augustino Serm. 14. de verbis Apostoli, in Evangelio præter dexteram, & sinistram, nullus relictus est medius locus, ubi ponere queas infantes; tanto majori admiratione dignum, fuisse nihilominus plures Theologos, qui medium locum pro infantibus inducerent, & inter hos Cardinalem Sfondrati, qui in Libro, cui titulus: Nodus prædestinationis dissolutus, illorum parvulorum sine baptismo decedentium sortem nostræ præferendam definire non exhorruit. Licet enim, inquit ille, ad caelestem gloriam (Deus) eos non admiserit, alio tamen, multoque majori beneficio affecit, quod illi ipsi pueri longe cælo prætulissent, & nos quoque, si electio daretur, multo majoris pretii, quam cælum duceremus. Id vero beneficium fuit, quod fato præmature abreptos innocentia sua personalis securos reddidit. Quid ergo conqueri de Deo possunt, . . . si non quidem cælo, sed alio beneficio donavit, quod multo præstantius cælo est. Sed ut S. Augustinus Serm. 143. de tempore apposite monet: Ista sunt, fratres mei, magna magnorum deliramenta Doctorum: hæc enim si vera sint, æquus lector iudicet, an maximi beneficii loco habenda sit Christi redemptio? Utinam ceu verum persuaderi omnibus posset, quod Cl. Bachini memorati Cardinalis Biographus asserit: omnia illa, quæ in præfato libro notantur paradoxa, non fuisse legitimos illius Purpurati partus. Habent præterea non
bapti-*

adultis infidelibus, qui de Christo nihil audierunt; vitam tamen ducere supponuntur virtutum moralium exercitatione conspicuam, legibus naturalibus conformem, scelerisque puram? Nihil profecto apparet, quod horum beatitudini obsit præter peccatum originis. At si istud

O 4

nihil

baptizati infantes hodieum non paucos apud Protestantes advocatos, qui eos a damnatione eximant, quos inter commemorandus proxime nominatus Göttingensis Professor *Lessus*, qui loc. cit. ita prosequitur: Unchristlich nicht allein, sondern auch gotteslästerlich wäre es, den ungetauften Kindern die Seligkeit absprechen wollen, um so mehr, da Christus nicht sagt, wer nicht getauft wird, sondern wer widerspänstig ungläubig ist, der wird verdammt werden. Quibus vir iste satis innuit, si Christus dixisset: qui baptizatus non fuerit, condemnabitur; infantes non baptizatos a damnatione ne antiquam fore eximendos. Atqui tamen Christus Joan. 3. v. 5. aperte dicit Nicodemum affatus, quod Patres omnes, & Tridentinum de baptismo intelligunt: *Amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto* (quod utique idem est, ac dicere: qui baptizatus non fuerit) non potest introire in Regnum Dei. Igitur infantes non baptizati hac Christi sententia excludantur a Regno Dei: nullum enim hic excipit, non infantem, non aliqua necessitate præventum, inquit S. Ambrosius L. 2. de Abraham Cap. ult. Quo ergo ibunt miseri? Audiatur Apostolus ad Rom. 5. v. 18. *Per unius delictum in omnes homines, in condemnationem*. Viderit jam Göttingensis Theologus, qua ratione Apostolum, a blasphemie censura absolvat, qua fors Trid. Synodum spectabat Sess. 5. Can. 4. definientem: *In parvulis originale peccatum regenerationis lavacro necesse esse expiari, ad vitam æternam consequendam*. Sed jam olim rectissime monuerat S. August. L. 1. de peccat. meritis C. 23. *Nulla - - ex nostro arbitrio præter Baptismum Christi, salus æterna promittatur infantibus, quam non promittit Scriptura divina, humanis omnibus ingeniis præferenda*. Quam prudentiæ regulam, sicut laudato Professore, ejusque discipulis impense commendamus; ita & eos, quibus Catharini, aliorumque de terrestri parvulo.

nihil obflare sumitur parvulis; multo minus obflare poterit infidelibus *negativis* vitam suam ad naturalis honestatis regulas, legisque divinæ normam componentibus. Hanc quidem consecutionem legitimam esse nonnullis visum est, idque etiam palam asserere, atque docere non erubuerunt a).

§. CLIV.

vulorum paradiso commenta arripient, cum eodem S. Doctore Sermonem proxime citato admonemus: *Qui inducis medium, recede de medio . . . sed noli in sinistram. Si ergo dextera erit, & sinistra, & nullum medium locum in Evangelio novimus; . . . qui in dextera non est, in sinistra est. . . .*

- a) Peccatum originale non obflare, quo minus quandam inferioris gradus beatitudinem consequantur infideles, seu Nonchristiani virtutibus moralibus conspicui, error est apud hodiernos Protestantes civitate donatus, prout ex obvijs eorum scriptis dispicimus. Hujus novissime specimen dedit D. *Zollikofer* Lipsiensis reformatæ Communitatis Præco percelebris in homiletico suo opere: *Predigten über die Würde des Menschen* — Man sehe hieon das Ende der 13. Predigt S. 327. der neuen Auflage vom J. 1784. Ubi inter damnationem, & beatitudinem Christianis destinatam, aliam inferioris ordinis beatitudinem pro non Christianis, virtutis laude inclarescentibus parum certe evangelicæ comminiscitur Præco hic evangelicæ. En ejus verba: das (Ziel, und die Absichten der christlichen Tugend) verspricht dem Christen auch in dieser, und in der künftigen Welt weit größere Seligkeit, als jedem andern weisen, und tugendhaften Menschen. Jeder Grad der Tugend machet uns eines gewissen Grades von Glückseligkeit fähig; darum schliessen wir, eben so wenig als Gott, irgend einen guten Menschen von alier Seligkeit aus. Aber die christliche Tugend, die ist der Weg, der uns zur reinsten höchsten Glückseligkeit führet. — O! betriff ihn, diesen Weg, Mensch, der du das Glück hast ein Christ zu heissen! dir darf es nicht blos darum zu thun seyn, dem ewigen Verderben zu entrinnen, oder nach dem

§. CLIV. Quoniam vero hypothefim hanc, qua parte inter damnationem, & Regnum caelorum medium quietis, ac felicitatis locum constituit pro animabus cum solo peccato originali decedentibus, ab Ecclesiae doctrina a) alienam; imo ad Pelagianam haeresim ab Augustino relata b), atque teste eodem S. Doctore, Conciliorum, Sedisque Apostolicae auctoritate damnatam c), alii probe

dem Tode in einen nicht ganz unseligen Zustand versetzt zu werden. Willst du in der That ein Christ seyn, die die Vorzüge des Christenthums wirklich zu Nuzze machen; so mußt du edler denken, nach grösseren Dingen streben, dich über alle deine Brüder, die nicht Christen sind zu erheben, dich zu höherer Seligkeit empör zu schwingen suchen, damit du dereinst, noch mehr als hier, Anführer, Lehrer, Wohlthäter, Helfer deiner weniger vollkommenen, und weniger seligen Brüder seyn — mögest. Sed paradoxa hæc jam supra in Notis ad (§. CLII.) breviter refutavimus. Hujus erroris incommoda, malasque sequelas vid. apud Petrum Tamburini in supra (§. II.) laudata Dissert. Cap. 13. n. 7. pag. 163. edit. Vindobon.

- a) Concil. Florent. Sess. ult. ubi statuit: *illorum animas, qui cum actuali peccato, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere pœnis tamen disparibus puniendas.* b) Lib. I. de origine animæ Cap. 9. *Non baptizatis parvulis nemo promittat inter damnationem Regnumque caelorum quietis, vel felicitatis cujuslibet, atque ubilibet medium locum: hoc enim est haeresis Pelagiana.* c) Lib. 2. de orig. animæ Cap. 12. *Novellos, inquit, hereticos Pelagianos justissime Conciliorum Catholicorum (nempe Diospolitani, Carthagenensis, & Milevitani, quorum ibi meminit) & Sedis Apostolica damnavit auctoritas, eo quod ausi fuerint non baptizatis parvulis dare quietis, & salutis locum, etiam præter Regnum caelorum. Et Lib. de peccat. meritis Cap. 16. cum scripsisset: Posse recte dici parvulos sine baptismo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitissima futuros; mox addit: nihil autem fallit, & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apostolo, judicium ex uno delicto in omnes in condemnationem,*

probe ceruerent: capropter ne infideles illos *negativos*, quos vitam inculpatam, legisque naturalis præceptis conformem duxisse assumunt, a Regno ~~caelorum~~ continuo excludere cogerentur; eo tandem delapsi sunt, ut dicerent: 1) *Faciendi quod est in se per naturæ vires, Deum non denegare gratiam.* 2) *Id obtinuisse nobis Christum ob sua merita, atque inter leges, quas tam ipse, quam Pater æternus statuerunt, hanc fuisse, ut quoties ex nostris viribus naturalibus conaremur facere, quod in nobis est, præsto nobis essent auxilia gratiæ, quibus id, ut oportet ad salutem, efficeremus.* Ne vero idem cum Semipelagianis sentire viderentur, addiderunt: *non quidem quasi eo conatu dignus quis efficiatur talibus auxiliis, ullaque ratione ea promereatur; sed ut ea ratione, dum essemus in vita, semper in manu liberi arbitrii nostri posita esset salus nostra* a) Arripit postea hæc sententia non paucis, eique novas explanationes addiderunt, dixeruntque: 1) *Per axioma illud Theologicum significari obligationem, quam Deus habet dandi gratiam facienti - - - quod in se est viribus naturæ.* 2) *- - - Obligationem hanc non oriri ex bonitate talium operum, aut ex ullo merito - - - . Sed ex pacto inter Christum fidejussorem nostrum, & Patrem inito, ad gratiam hominibus conferendam propter Christi merita, respiciendo ea opera naturalia, ut purum terminum, non ut meruum ullum, aut rigorosam conditionem.* Verum hæc duæ propositiones ad Comitia Cleri Gallicani anno 1700. delatæ hanc minime propitiâ retulere censuram: Hæc duæ propositiones, qua parte causam discernendi inter justos & non justos in opera mere naturalia referunt, Semipelagianismum instaurant mutatis tantum vocibus. Pactum autem, quod inter Deum & Christum asseritur, commentum est temerarium, erroneum, nec solum tacente, sed etiam adversante Scriptura, & SS. Patrum traditione prolatum.

§. CLV.

a) Molina Lib. de Concord. Q. 14. Art. 13. Disp. 2. & 10.

§. CLV. Modicam vero attentionem adferenti patebit æquissimam omnino esse hanc Cleri Gallic. censuram. Nam vel naturalis ille conatus facientis quod est in se viribus naturæ foret *dispositio* ad gratiam, vel esset *conditio sine qua non*, ex pacto Dei Patris cum Christo inito. Atqui vero utrumque manifeste falsum est. Prioris falsitas ex eo patet, quod inter opus naturale, & gratiam supernaturalem nulla plane sit proportio, ac proinde Synodus Arausie. II. contra Semipelagianos habita Can. 6. merito eum damnat tanquam resistentem Apostolo dicenti: *quid habes, quod non accepisti? & gratia Dei sum id, quod sum, qui sine gratia Dei desiderantibus, conantibus, laborantibus, petentibus, querentibus, pulsantibus, aut quidquam tale facientibus nobis misericordiam dicit conferri divinitus, non autem, ut hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus, per inspirationem S. Spiritus in nobis fieri consuetur.* Unde & Can. 7. his conformiter decernit: *si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem vitæ æternæ pertinet, cogitare, ut expedit, vel eligere posse affirmat, absque illuminatione & inspiratione Spiritus sancti; hæretico fallitur spiritu.*

Sed & alterum non minus falsum esse convincitur; nam conditio illa, sive *rigorosam*, sive *minus rigorosam* dicas, eo ipso, quod ex *prævio pacto* orta dicatur, esset tamen *titulus onerosus*, contra naturam gratiæ, & puræ misericordiæ, qua Deus peccatorem ad pœnitentiam vocat: posita enim huiusmodi conditione per solas liberi arbitrii vires, Deus teneretur suas partes implere, id est gratiam conferre. Inde autem sequeretur dari ex parte hominis causam, qua Deus determinaretur ad gratiam huic potius, quam alteri conferendam, sicque Semipelagianismus instauraretur *mutatis tantum vocibus*, prout recte monuit Clerus Gallicanus. Igitur juxta doctrinam catholicam, quam SS. *Augustinus, Prosper,*

& Hilarius contra hosce hæreticos propugnabant, causa, cur unus præ alio eligatur? Non est ex homine naturæ viribus faciente, quod in se est, sed ex sola Dei misericordia, dicente Apostolo: *quis te discernit? quid habes, quod non accepisti?* a) item: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei* b). Quæ verba expendens S. Augustinus; restat, inquit, *ut id propterea dictum intelligatur - - - ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem præparat adjuvando, & adjuvat præparatam* c). Et alibi rursus ait: *certum est nos velle cum volumus, sed ille facit, ut velimus bonum - - - certum est nos facere, cum facimus, sed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati* d); demum S. Prosper Carmine de ingratia, de gratia ita modulatur e):

*Hæc ut cujusquam studio affectuque petatur,
Ipsa agit, & cunctis dux est venientibus ad se,
Perque ipsam nisi curratur non itur ad ipsam;*

§. CLVI.

- a) 1. Cor. 4. b) Rom. 9. c) Enchirid. Cap. 30. d) Lib. de grat. & liber. arbitr. Cap. 16. e) Cap. 25.
- *) Opportune hic observat *Flabertus*, Semipelagianos neuti- quam quæsisisse prævium aliquod in homine *meritum*, sed *causam* duntaxat, cur Deus e duobus sive infantibus, sive adultis æque indignis alterum eligeret, & alterum rejiceret? In hac autem dispensatione acceptio personarum ipsis videbatur injusta, nisi aliqua subesset causa, in parvulis nempe prævisus rectus gratiæ usus, si ad ætatem adultam pervenirent; in adultis vero initialis quidam voluntatis conatus, quibus Deus determinaretur ad gratiam, illis conferendam spretis aliis, qui eandem gratiam, vel collatam neglecturi essent, vel paratam non expectarent. Quod autem prævia illa voluntatis affectio, naturalisque conatus non haberet apud Semipelagianos rationem alicujus meriti; patet ex Epistola S. Hilarii referentis ad S. Augustinum, eos solitos dicere: *egrum nan ideo mereri sanitatem, quia opem medici postulavit.*

§. CLVI. Inde jam patet mala fides adversariorum tres celebriores Ecclesiæ Doctores in erroris sui communionem perperam attrahere conantium. Nam quod imprimis S. Chryostomum attinet, prorsus a mente ejus alienum esse, quem ei affingunt sensum, vel ex ejusdem Homiliæ, ad quam provocant, contextu, intelligi facile poterat: *Nos, inquit ibidem os aureum, nos quidquid boni habemus, ex prævenientis, vocantis, & semper incipientis gratiæ benignitate habemus, nullumque est in nobis meritum, quod non sit donum Dei. Cujus quidem tanta est bonitas, ut velit esse nostra merita, quæ sunt ipsius dona.* Rursus Homil. de Adam & Eva, vult, ut omnium bonorum affectuum, atque operum, & omnium studiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur auctorem, & non dubitemus ab ipsius gratiæ omnium hominum merita provenire, per quam etiam sit, ut aliqui boni & velle incipiamus, & facere. Similia passim occurrunt in Homiliis in Epistolas S. Pauli, uti Hom. 14. in Epist. ad Rom. ubi usque adeo hominem infirmum, & ex se nihil esse affirmat, ut etiam ad orandum, ut oportet, Dei ope egeat. Homil. 12. in 1. ad Corinth. Nihil, ait, ex te habes, sed a Deo accepisti. - - Ergo cum acceperis, habes, non hoc vel illud, sed omnia, quæ habes: non enim hæc omnia tua recte facta sunt, sed ex Dei gratiæ proveniunt. Denique Homil. 12. in Epist. ad Ebr.: etiamsi, inquit, curras, etiamsi studium adhibeas, ne tuum existimes, si recte gestum est. Nisi enim cælesti auxilio potiaris, omnia frustra sunt. Hæc, & plura id genus alia, quæ Norisus ejusdem S. Doctoris vindex Hist. Pel. L. 2. collegit, luculentissima doctrinæ fragmenta abunde sufficere putem, ut quisque intelligat, ea, quæ ex adverso producta sunt, sine præjudicio prævenientis & excitantis gratiæ accipi oportere; atque adeo Abraham, primum quod suum erat, fecisse: Noë, quæ sua erant contrahisse; subintellige: gratiæ excitante inspiratos. Osten-

dere

dere enim exemplo Abrahæ volebat S. Pater, Deum gratiæ suæ argumenta conferre, si primæ gratiæ coopereremur: Nam *cur multam gratiam* (id est augmentum gratiæ) fuerit consecutus? rationem reddens respondet: *quia primum, quod suum erat, fecit.* Profecto autem *multa gratia*, seu augmentum gratiæ non confertur, nisi gratia præcessisset; fecit ergo, quod suum erat gratia prævie excitatus. Quare merito idem S. D. Hom. 27. in Cap. 3. Gen. concludit: *Itaque sive precemur, - - - sive aliud spirituale quoddam opus faciamus, hoc facimus bona mente incitati.* Mirum proinde non est fuisse olim, aut hodieum esse, qui in supra corraſis S. Chryſoſtomi fragmentis a reliquo orationis filo reſectis ſui erroris præſidium invenerint: quippe qui neglecto Gelafiano interpretandi Canone (ſ. XIV.), *falſos interpretes ſequi maluerunt*, quorum, teſte S. Cypriano L. de Unit. Eccl., propria hæc indoles eſt, *ut extrema ponant, & ſuperiora prætereant, partis memores, partem ſubdole comprimentes.*

Minus ingenue rem egerunt, qui S. Auguſtinum ſibi aſciſcere conati ſunt. Nam priorem ejus textum, certum eſt, adeo eorum cauſæ non favere, ut P. *Valentia* in *Congregat. de Auxiliis*, niſi per fraudulentam depravationem, nempe voci *ſcilicet*, ſurrogando particulam &, aliter effugere ſe poſſe deſperaverit: proptereaque minaci vultu, geſtu, ac voce a Pontifice præſente exceptus, potenti adeo vertigine correptus fit, protinus ut in terram corruerit. Qua de re vide *Auguſt. Le Blanc* a) & P. *Lemos* b). Igitur S. Doctor conformiter ad proxime dicta de iis ſolum loqui cenſendus eſt, qui ex gratiæ adiutorio, non autem ex ſolis naturæ viribus bene utuntur naturalibus bonis, quibus proinde
Deus

a) Hiſt. Congregatio. de auxiliis divinæ gratiæ Lib. 3. Cap. 5. b) Hiſt. de divinis auxiliis .Diſp. 9. pag. 178. & ſeq.

Deus ex pacto æquissimo retributurus est ampliora, & meliora, ipsam scilicet immortalitatis pacem, eique convenientem gloriam, & honorem in vita æterna ad fruendum Deo. Hanc interpretationem conformem esse menti S. Doctoris, P. Lemos, qui Valentia depravationem detexit, ex Capite sequenti 14. ejusdem libri de Civit. ostendit, hæc ejus verba in medium proferendo: *Sed ne ipso studio cognitionis propter humanæ mentis infirmitatem, in pestem alicujus erroris (homo) incurrat, opus habet magisterio divino, cui certus obtemperet, & adjutorio, ut libere obtemperet.* „Ecce manifeste subjiciebat P. Lemos, ut bene utatur temporalibus bonis, prout expedit ad salutem, & ne propter infirmitatem illis utatur contra salutem animæ, opus habet magisterio, & adjutorio divino. Et sic bene utenti temporalibus ex divinæ gratiæ adjutorio, dantur meliora bona, scilicet immortalitatis pax.,

Alter S. Doctoris locus aut malevole aut imperite prorsus ab adversariis allegatur, cum Augustinum sui interpretem esse aut dissimulent, aut ignorent: quippe qui in suis Retractionum libris dictorum sensum clare exposuit dicens: *quod dixi: salus religionis hujus &c. non ita dixi, tanquam ex meritis suis quisquam dignus fuerit.* a) Et alibi rursus *si discutiat, inquit, & queratur, unde quis sit dignus? Non desunt, qui dicant voluntas humana — nos autem dicimus, gratia, vel prædestinatio divina* b). Nec immerito. Nam tametsi peccatis homo efficiatur gratia indignus; non tamen recte infertur bona opera naturalia illum reddere gratia dignum; sed solum præstant, ut eo titulo non sit indignus, quod verum est. At non desunt aliæ rationes, ob quas est indignus, cum non sit immunis ab omni peccato. *)

CLVII.

a) Lib. 2. Retract. Cap. 31. b) De præd. SS. Cap. 10.

*) Neque dicas concedi saltem posse, quod naturalis hominis conatus, si sit ex totis viribus, habeat rationem re-

§. CLVII. Quod attinet S. Thomam; fatendum omnino est: eum initio junioris ætatis nonnulla tradidisse, quæ cum recto illius axiomatis sensu vix concilianda pluri-

*moventis prohibens: siquidem Apostolus ipse testatur, se ideo misericordiam consecutum, quia ignorans peccavit in incredulitate blasphemando & persequendo Ecclesiam Dei 1. Tim. 1. v. 13. Igitur bona opera naturalia conferre aliquid possunt ad gratiam, & justificationem consequendam. Verum prorsus negandum est antecedens: quia Deus etiam iniquissimos aliquando efficaciter vocat, uti patet exemplo Pauli, Matthæi, Latronis, & Magdalenz peccatrici. Qua de re vid. August. Lib. 1. ad Simplic. & Lib. 1. de peccat. meritis C. 22. Item Prosper Lib. 1. de vocat. Gentium, Cap. 17. & passim in Lib. contra Collatorem. Ex quo patet, peccata absolute non prohibere opus gratiæ. Unde Apostolus ante conversionem suam dignus magis erat pœna, quam misericordia; sed propter ignorantiam tantam pœnam non merebatur, quantum fuisset meritus, si in Spiritum sanctum blasphemasset, hoc est, si ex malitia, ut quidam Phariseorum, peccasset. Ex quo duntaxat sequitur, quod fuerit minus, quam illi misericordia indignus, minoremque illis pœnam fuerit promeritus eo fere modo, quo de Fabricio scribit S. Augustinus Lib. de Spirit. & Lit. Cap. 28. eum videlicet mitius quam *Caecilium* fore puniendum: *non quod ille bonus, sed quod iste magis malus, & minus impius, quam Caecilia Fabricius, non veras virtutes habendo, sed a veris virtutibus non plurimum deviando.**

Recte igitur observavit *Hesselius*, criticus judice *Tillemontio* non admodum severus, Scriptorem antiquum Actorum SS. Eustachii, seu potius Eustathii, uxoris, & filiorum martyrum, quæ a Bollandistis reimpressa exstant Tom. 6. Sept. in fidem offendisse catholicam: quia contra fidem catholicam dicit, quod cum adoraret idola, & demonibus se videret, plenus erat cunctis virtutibus, & quod dignus erat vocari a Deo, & quod timebat Deum, & acceptus esset illi, & quod elemosynæ ejus commemorata essent in conspectu Dei, & quod esset alter *Cornelius intertario*. Conatur equidem ista in meliorem partem interpretari

pluribus visa sunt, quod quidem impræsentiarum discutere nimis operosum foret; imo ad præsens institutum profus inutile. Nobis satis esse debet ostendere S. Do-

P

ctorem,

pretari Exim. Lumper Monachus Benedictinus in *Historia Theologico-Critica* novissime edita, ubi pag. 442. ait: — Hæc crudius asserta, si ad rigorem theologicum exigantur, adstruere videntur meritum in operibus moralibus hominis ethnici. At similia etiam sine periculo conniveri solent Biographis, maxime si ante hæreses, in quas incaute impingere videntur, scripserint eorumque dicta mitiori sensu possint accipi. Sane cum auctor Eustathii opera cum Cornelii Centurionis operibus compareret, videtur jam tum *fidem in Deum* agnovisse in Eustathio, utut exteriori forte adhuc idolorum cultui indulgenti. Hoc sensu, quem alia insuper nonnulla insinuasre videntur, si anonymi dicta accipiantur, erunt utcumque tolerabilia. — Ita laud. Benedictinus. Hæc an excusando anonymo sufficiant propterea, quod *fidem in Deum agnovisse* in Eustathio videatur? alii judicent. Nos hac occasione id solum observamus, jam olim Julianum apud S. Augustinum Lib. 2. operis imperfecti Cap. 188. affirmasse: *Incarvatio Christi justitiæ fuit forma non prima, sed maxima: quia & antequam Verbum caro fieret, ex ea fide, quæ in Deum erat, & in Prophetis, & in multis aliis Sanctis fulsere virtutes. Cui respondens Augustinus: agnoscimus, inquit, hæresim vestram: desinivit enim Pelagius, quod non ex fide incarnationis Christi antiqui vixerint justii, quia videlicet nondum in carne venerat Christus; cum profecto id futurum non prænuñtassent, nisi priores utique credidissent. Sed in hanc absurditatem cecidistis, dum defenditis esse potuisse per naturam, legemque justitiæ: utrumlibet autem si verum est, ergo gratis Christus mortuus est. Vide de hoc argumento Notam ad (§. CLII.) lit. a) Equidem juxta Apost. ad Rom. 1. v. 20. primus ad Deum accessus habetur per fidem in Deum supernaturaliter infusam, quam solam tamen ad justificationem non sufficere, sed præterea requiri fidem in Christum Mediatorem idem Apostolus Gal. 2. apertissime docet: non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi.*

ctorem, si quæ aliter aut obscurius olim scripsisse visus est, postea re maturius expensa clarius explicasse, aut retractasse, idque etiam multo ante, quam adornandæ summæ manum admovisset.

Patet id ex Commentario Epist. ad Rom. a). ubi expresse ait: *Hoc ipsum, quod aliqui faciunt, quod est in se, convertendo se scilicet ad Deum: ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum, secundum illud Thren. 5. Convertite nos Domine ad te, & convertemur.* In summa vero postquam b) data opera demonstrasset: non posse hominem se præparare ad gratiam, quin præsupponatur aliquod auxilium gratuitum Dei interius animam moventis, sive inspirantis bonum propositum; sibi met hoc ipsum axioma objicit, idque hoc modo solvit: *Nilil homo potest facere, nisi a Deo moveatur, secundum illud Joan. 15. sine me nihil potestis facere; & ideo cum dicitur homo facere, quod in se est, dicitur hoc esse in potestate hominis, secundum quod est motus a Deo.* Unde nota S. Doctorem in tota Summa nusquam absolute, & expresse sic loqui, ut dicat Deum facienti, quod in se est, dare gratiam; sed tantummodo, qua ratione ac sensu axioma illud intelligi oporteat, explanare. Demum etiam istud observandum monet Lemosus in *Panoplia gratiæ* c) ubicunque S. Doctor axioma illud usurpat semper eum agere de præparatione ad

sti, moxque addit: Et nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Jesu Christi, & non ex operibus legis; operibus, inquam, fidem Christi præcedentibus, ut loc. cit. diximus. Sed de hoc argumento fusius agere cum non sit præsentis instituti: eapropter Lectorem ad Theologos remittimus quæstionem hanc de necessitate fidei in Christum in ordine ad justificationem, & salutem obtinendam uberius tractantes.

a) Lect. 3. in Cap. 10. b) 1. 2. Quæst. 109. Art. 6.
c) Lib. 4. P. 1. Tr 5. act, Cap. 23. &c.

ad gratiam *sanctificantem*, quæ profecto nemini datur, nisi facienti, quod in se est, puta, nisi debitæ dispositiones præcesserint. At certe dici sine absurdo nequit S. Doctorem in hac aliquando sententia fuisse, ut putaverit posse quemquam ex solis liberi arbitrii viribus se ad gratiam *justificantem* disponere, ac præparare, quod prorsus Pelagianum est, & ab eò plurimis locis data opera refutatum.

§. CLVIII. Atque hinc jam manifestus redditur sensus dictorum S. Doctoris. Quare ad priorem locum respondendum, eum ibidem loqui de præparatione ad gratiam *habitualement*, seu *justificantem*, quæ præparatio non excludat auxilium gratiæ actualis, sed illud necessario supponat; prout id ipsum aliis sexcentis locis inculcat, ac præcipue Quodlib. 1. Art. 7. ad 1. ubi ait: *Per hoc, quod hominis est se ad gratiam præparare per liberum arbitrium, non excluditur necessitas auxilii divini.* Imo ibidem ostendit: *ad errorem Pelagianum pertinere, quod homo possit se ad gratiam præparare absque auxilio gratiæ.* Quid? Quod in eadem Quæst. 14. de veritate, ex qua prior textus depromptus est, Art. 10. ad 1. & 2. Et Quæst. 24. Art. ult. expresse neget, hominem sine auxilio gratiæ Dei facere quod in se est, ita ut per hoc dici possit præparatus ad gratiam.

Quod porro secundo loco profertur *de homine in silvis nutrito, ductumque rationis sequente*; lucem accipit ex proxime dictis, quæ convincunt S. Doctorem ibi locutum esse sine præjudicio auxilii divini gratiæ; alioquin enim sequeretur, in eadem Quæstione eum sibi contradixisse. Præterea hunc sensum magis declarat exemplum Cornælii, quo ibi S. Thomas utitur, ut præbet, Deum non defuturum homini in silvis enutrito, si faciat, quod in se est: nam 2. 2. Quæst. 10. Art. 4. ad 3.

agnoscit, quod verissimum est, eundem Cornelium non sine implicita aliqua fide, adeoque non sine Dei auxilio orasse & eleemosynas erogasse; *alioquin ejus oratio accepta non fuisset Deo, cui sine fide nullus potest placere.* — — Unde, ut in fide plenius instrueretur, missum esse ad eum Petrum. Quod quidem Doctor angelicus habuisse videtur ex S. Augustino L. de prædest. SS. C. 7. & Prospero in Epist. ad Rufinum *)

*) Qui plura cupit adeat Eximium *Gazzanigam* de gratia Christi Diss. 2. Cap. 5. num. 110. & seq. ubi doctrinam S. Thomæ circa præsens argumentum fufus exponit, & a pravis interpretationibus vindicat.

Inde jam patet Cl. Leibnitzium mentem *Aquinatis*, quem ex Quæst. 14. de Veritate Art. II. ad 1. loco supra in Nota ad §. CLII. citato in rem suam allegat, minime esse affectum. Quod ipsum quoque dicendum de auctoritate SS. *Xaverii*, & *Salesii*, quos ibidem suos facit, perinde si & ipsis hæc opinio infedisset: *Deum haud denegare gratiam necessariam, lumine rationis naturalis recte utentibus.* Ad hoc probandum provocat Leibnitzius ad Lib. 4. Cap. 5. *De amore Dei*, ubi S. Franciscus de Sales refert: *quæstos olim Japones apud S. Franciscum Xaverium Apostolum suum, quod Deus tam sollicitus fuerit de salute aliarum nationum, suis prædecessoribus oblivioni traditis, dum iis impertitus non est sui notitiam, cujus defectu illi perpetuæ damnationi essent addicti: quibus vir Dei respondit: legem divinam naturaliter plantatam esse in omnium hominum mente, qui ratione utuntur, quam si eorum antecessores observassent, dubio procul fidei splendore illuminati fuissent; dum autem eam violarunt, se sempiternæ damnationis reos effecerunt.* His relatis mox subdit: *Responsum certe hoc est Apostolicum, dignum homine Apostolico, & simile rationi, quam Apostolus dat de perditione antiquorum gentium, quos dicit esse inexcusabiles.* Simile responsum refert, & laudat idem Salesius in Nucleo Christianæ moralis §. 35. *De gratia Dei.*

• Sed si posteriora verba probe pensentur, clare patebit responsum illud Xaverianum velut apostolicum, & tanquam

quam responso Paulino simile præcise laudari, qua parte violationem legis naturalis ceu rationem sufficientem adfert, cur Japonensium Progenitores *inexcusabiles* sint, quod æternæ damnationi reos se effecerint; uti patet ex adductis ibidem Pauli verbis ex Epist. ad Rom. Cap. I. v. 22.

Quod vero priorem responsi partem attinet a Salesio haud improbatam, qua scilicet asseritur Japonensium Majores *lumine fidei indubie fuisse imbuendos, si legem naturalem observassent*; id procul dubio intellexerit Vir sanctus sine præjudicio auxilii divinæ gratiæ ad observationem legis naturalis necessariæ prolatum; quod quidem sub initium citati Capituli haud obscure innuit, ubi respiciens doctrinam Concilii Tridentini Sess. 6. Cap. II. asserentis: *Deus jubendo monet & facere, quod possis, & perere, quod non possis, & adjuvat, ut possis*; ita profertur: *gratia divina nunquam deest iis, qui, quod possunt, faciunt, divinum invocantes auxilium*. Secus enim, si hanc Xaveriani responsi partem cum exclusione gratiæ ad sensum Leibnitzii prolatam Salesius existimasset, eam profecto aperte improbare haud dissimulasset ceu Apostolicæ doctrinæ contrariam (§. CLV.) (§. CLX.), quam Virum sanctum in Apostoli scriptis apprimè verisimiliter ignorasse neutiquam supponendum.

